

Využitie technológií v procese colnej kontroly

SFPFA
Slovak Foreign Policy Association

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Projekt „Bezpečná a inkluzívna hranica medzi Slovenskom a Ukrajinou – SIBSU“ získal grant z Islandu, Lichtenštajnska a Nórska v sume 832 827,00 € prostredníctvom grantov EHP. Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov štátneho rozpočtu.

Cieľom projektu SIBSU je zjednodušiť výmenu názorov, skúseností, vedomostí a informácií medzi hraničnou políciou a colnými službami Slovenska a Ukrajiny. Zámerom je zanalyzovať možnosti na prehĺbenie integrovaného manažmentu hraníc a zvýšiť povedomie a porozumenie o práci hraničnej polície a colnej služby v prihraničných regiónoch a obciach Slovenska a Ukrajiny. Súčasťou projektu je aj analýza vplyvu hranice na sociálno-ekonomický rozvoj pohraničných regiónov, ako aj príležitostí na cezhraničnú spoluprácu na oboch stranách hranice.

Openhet

State Border Guard
Service of Ukraine

Ak sa chcete dozvedieť viac o programoch a projektoch financovaných z Grantov EHP na Slovensku, navštívte stránku www.eeagrants.sk

Spoločným úsilím k zelenej, konkurencieschopnej a inkluzívnej Európe

ISBN 978-80-89356-97-3

■ Obsah

4	Technológie a proces colnej kontroly
8	Klasifikácia technických prostriedkov colnej kontroly
16	Organizácia práce s technickými prostriedkami
20	Vzdelávanie operátorov skenovacieho systému
22	Záver

© Autori a Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku
Bratislava/Užhorod 2022

Vydavateľ

Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku
Staromestská 6/D, 811 03 Bratislava
www.sfpa.sk

Autori

Radovan Spišák, Colný úrad Michalovce (Oddelenie špeciálnych technológií)
Michael Koval, analytik, Centrum analýzy regionálnych rizík

Editorky

Lucia Pešková, Akadémia finančnej správy
Svitlana Mytryayeva, riaditeľka, Centrum analýzy regionálnych rizík

Foto © Finančné riaditeľstvo SR
Grafický dizajn © Zuzana Chmelová

ISBN 978-80-89356-97-3

■ Technológie a proces colnej kontroly

Colné úrady ako také riešia pomerne širokú paletu úloh. Tou najdôležitejšou je zastavenie pašovania tovarov s historickou a kultúrnou hodnotou, tabakových výrobkov a alkoholu, omamných a psychotropných látok, rádioaktívnych materiálov, výbušnín, či strelných a bojových zbraní. Tovar vstupujúci na colné územie podlieha od momentu vstupu colnému dohľadu a môže podliehať colným kontrolám na oboch stranách hranice.

Tovar, ktorý vstupuje na colné územie Únie, vrátane územia Slovenska, predkladá colným orgánom osoba uvedená v čl. 139 ods. 1 alebo 3 nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (EÚ) č. 952/2013 z 9. októbra 2013, ktorým sa ustanovuje Colný kódex Únie v platnom znení (ďalej len „colný kódex“) ihneď po jeho príchode na určený colný úrad alebo na iné určené miesto alebo schválené colnými orgánmi. Takto prepravený tovar cez hranice colného územia Únie je pod colným dohľadom. Colný dohľad sa vykonáva:

- colnými formalitami;
- colnou kontrolou vrátane kontroly po prepustení;
- iným postupom colného orgánu podľa colných predpisov.

Colné kontroly chránia spotrebiteľov pred tovarom a výrobkami, ktoré by mohli byť nebezpečné alebo škodlivé pre ich zdravie, a taktiež chránia zvieratá a životné prostredie tým, že bojujú proti nezákonnému obchodu s ohrozenými druhmi zvierat a predchádzajú chorobám rastlín a zvierat.

Na zabezpečenie týchto úloh využívajú colné orgány súbor technických prostriedkov, ktoré môžeme rozdeliť do týchto základných skupín:

- prostriedky využívané na vlastnú colnú kontrolu, najmä na kontrolu tovaru, vozidiel a osôb pohybujúcich sa cez colnú hranicu;
- prostriedky kriminalistiky využívané na odhaľovanie kriminality;
- prostriedky na identifikáciu tovaru;
- prostriedky komunikácie a prenosu dát na riešenie manažérskych, technologických a iných úloh;
- prostriedky informačnej podpory na zber, spracovanie, uchovávanie, vyhľadávanie a vydávanie informácií potrebných na riešenie úloh colných orgánov;
- prostriedky ochrany a zaistenia vlastnej bezpečnosti colných orgánov;
- prostriedky používané na riešenie problémov operatívnej pátračej činnosti (špeciálna technika);
- prostriedky práce colného úradu (zariadenie úradu).

Hlavnou a najdôležitejšou súčasťou colného vybavenia sú technické prostriedky colnej kontroly. Tie chápeme ako súbor osobitných kategórií zariadení a nástrojov, ktoré používajú colné orgány v procese colnej kontroly. Slúžia na overenie pravdivosti a pravosti deklaračných dokladov, overenie súladu s obsahom kontrolovaných objektov a predkladaných informácií, ako aj na odhaľovanie colných deliktov.

Použitie technických a špeciálnych prostriedkov musí byť bezpečné pre život a zdravie ľudí, zvierat aj rastlín a nesmie poškodiť tovar ani vozidlá, a zároveň umožňuje:

- zvýšiť kapacitu colných orgánov skrátením času kontroly;
- spoľahlivejšie, s minimálnou potrebou špeciálneho zaškolenia zamestnancov, overovať pravosť a pravdivosť dokumentov, či správnosť zaradenia tovaru;
- zvýšiť mieru odhalenia úkrytov v kontrolovaných objektoch;
- odhaliť a zastaviť porušovanie pravidiel prekračovania colných hraníc.

■ Klasifikácia technických prostriedkov colnej kontroly

1. Operatívna kontrola dokladov

Tieto prostriedky sú určené na rýchlu kontrolu dokladov predkladaných na evidenciu tovarov/predmetov prekračujúcich štátnu hranicu. Slúžia na identifikáciu znakov úplného alebo čiastočného falšovania materiálu (napr. čistenie, chemické leptanie, tlač textov, výmena listov a fotografií, prelepovanie prvkov a častí iných dokumentov, falšovanie odtlačkov pečatí, pečiatok, náležitostí, podpisov a pod.)

Úlohou colnej kontroly je identifikovať pravdivosť a znaky falzifikátu. Na základe tejto identifikácie sa následne rozhodne o dôkladnejšej colnej kontrole podozrivého predmetu a s ním súvisiaceho tovaru, vozidiel a osôb.

Medzi takéto zariadenia patria:

- mikroskopy, lupy;
- zdroje ultrafialového a infračerveného žiarenia;
- elektronické zariadenia (detektor meny, magnetický vizualizér atď.);
- chemické súpravy, atď.

2. Technické prostriedky na vyhľadávanie a kontrolu

Ide o zariadenia, ktoré sa využívajú na kontrolu ťažšie dostupných miest dopravných prostriedkov a ich nákladov; lokalizáciu úkrytov v kabínach nákladných vozidiel, úložných priestoroch, iných funkčných a konštrukčných prvkoch osobných a nákladných automobilov, autobusov, železničných vozňov, námorných a riečnych plavidlách, lietadlách, kontajnerov, nákladných priestorov, či vnútrone uzavretých priestorov vzniknutých v dôsledku uloženia tovaru.

Využitím prirodzených technologických či konštrukčných dutín a otvorov v kontrolovaných objektoch umožňujú ich kontrolu. Ťažšie dostupné miesta spravidla nie sú prakticky osvetlené, majú malé otvory, resp. otvory umiestnené na miestach, ktoré nie sú vhodné na ich kontrolu (v stropoch, podlahách, stenách), prípadne sa problematickejšie hľadajú a zvyčajne je k nim obmedzený prístup. Patria k nim sondy a zrkadlá, endoskopy, detektory kovov, špeciálne označovacie prostriedky (fluorescenčné pero s ultrafialovou lampou) a pod.

3. Diagnostika/identifikácia látok a materiálov

Hlavným účelom technických prostriedkov prevádzkovej diagnostiky (identifikácie) je získanie potrebného a dostatočného počtu diagnostických znakov, ktoré by v procese colnej kontroly objavili predmety, ktorých pohyb je regulovaný osobitnými pravidlami.

Medzi takéto predmety patria vzácne kovy, drahokamy, drogy, výbušniny, rádioaktívne materiály.

Na identifikáciu týchto látok a materiálov sa používajú jednak špeciálne chemické súpravy (drahé kovy, drogy, výbušniny), ale aj elektronické zariadenia (drahé kovy a kamene, rádioaktívne materiály), mechanické zariadenia (karatomer na určovanie hodnoty diamantov). V prípade keď existuje pochybnosť o zhode s určitými vlastnosťami skúmaného predmetu, alebo skutočný nesúlad s deklarovateľnými údajmi, majú colné orgány právo na dočasné administratívne zadržanie predmetu, odber vzoriek alebo vzoriek na účely ďalšieho vyšetrovania.

4. Drogy

V praxi existujú dva hlavné spôsoby využitia technológie na detekcii drog a omamných látok. V prípade röntgenovej kontroly sa využíva vlastnosť omamných látok (ale aj iných organických látok) röntgenové lúče neabsorbovať, ale odrážať, či rozptyľovať. Druhá je založená na aerosólovej disperzii, t. j. meranie mikročastíc dane látky vo vzduchu/v obale.

5. Colné odbavenie

Ukončenie colného odbavenia sa redukuje na osadenie colných značiek vo forme pečatí, pečiatok, podpisov zodpovedných colníkov na

príslušných colných, prepravných a iných dokumentoch, plômb, či iných značiek s colnými symbolmi na tovar, či nákladné priestory, ktoré prešli colnou kontrolou alebo u ktorých colná kontrola nebola ukončená.

Účelom umiestňovania colných značiek je osvedčiť, že konkrétny výrobok alebo vozidlo prešlo colnou kontrolou. Ide o prostriedky na:

- colné odbavenie dokladov;
- colné odbavenie tovaru a vozidiel.

6. Vizuálne pozorovanie a kontrola

Technické prostriedky vizuálneho pozorovania sú určené na zisťovanie a evidenciu pokusov o colné delikty konkrétnych osôb priamo v colných kontrolných pásmach, v priestoroch ako sú napr. čakárne, sklady, tranzitné haly, registračné priestory, batožinové priestory, parkoviská, priestory pre skladovanie zadržaných predmetov, prístavy/kotviská atď. Inými slovami, pozorujeme vutorné kontrolné zóny, alebo celé colné územie.

Zvyčajne sa využívajú optické (napr. ďalekohľady) a elektronické prostriedky (TV prijímače, infračervené prevodníky a pod.). Na dokumentovanie sa využívajú fotoaparáty, videokamery, odposluchy

7. Skenery

Asi najviac zjednosušili prácu colných orgánov skenery, ktoré sa využívajú na kontrolu rôznych druhov predmetov, pri ktorých prebieha ich snímkovanie a vyhodnocovanie. Napomáha jednak k rýchlejšiemu zaradeniu tovarov k určitým skupinám, kategóriam, triedam či typom, ale aj detekcii charakteristických štruktúrnych znakov úkrytov.

Je nevyhnutné, aby operátori takýchto systémov mali dostatočnú prax a disponovali znalosťami o vlastnostiach, vzhľade predmetov colných deliktov, úkrytov a schopnosťou ich odhaliť v množstve maskovacích prvkov (nelogické dutiny, prekážky, tesnenia atď.).

Využívajú sa na to detekčné zariadenia, ktoré zobrazujú priamo na obrazovke detekčného zariadenia, ako aj prístroje, na ktorých je obraz prevedený na elektrický signál a zobrazený na monitore umiestnenom v značnej vzdialenosti od zdroja.

Inými slovami, ide v prvom prípade o kontroly príručnej batožiny pomocou dopravníkových detekčných zariadení, alebo v druhom prípade o kontroly kamiónov, kontajnerov, ktorá si vyžaduje vybudovanie špeciálnych kontrolných komplexov s využitím výkonných zdrojov žiarenia.

Technické prostriedky kontroly objemov majú rôznorodý charakter a fyzikálno-chemické vlastnosti, ale majú spoločné parametre, ktoré podliehajú diaľkovej kontrole nákladu alebo objemu. Rozdielne sú aj prostriedky presunu týchto predmetov cez colnú hranicu. Napríklad ropa, ropné produkty, plyn sa môžu prepravovať cez hlavné potrubia, ale aj v nádržiach, tankeroch. Informácie o objeme tohto druhu pohybu tovaru si vyžaduje aj rôzne technické riešenia. Kontrolné miesta vývozu (dovozu) ropy a ropných produktov vykonávajú technické merania ich kvantitatívnych a kvalitatívnych parametrov na technologické účely, ktoré sú ustanovené v príslušných colných dokladoch. Na zistenie skutočného objemu kvapalného a skvapalneného plynu pohybujúceho sa v železničných (automobilových) cisternách, ako aj detekciu nepovolených príloh (nesúladi obsahu cisterny uvedený v sprievodných dokumentoch alebo prítomnosť cudzích predmetov) umožňuje ultrazvukové zariadenie, lokalizáciu, a pod.

■ Organizácia práce s technickými prostriedkami

Operátori skenovacieho systému by mali byť zaradení do samostatného organizačného útvaru. Na Slovensku je to oddelenie špeciálnych technológií na Colnom úrade Michalovce, pričom samostatný organizačný útvar bol vytvorený, kvôli tomu, aby operátori skenovacieho systému pracovali autonómne a neboli ovplyvňovaní kolegami z iných organizačných zložiek, v rámci Finančnej správy SR. Všetky problémy s výkonom služby a organizáciou práce na pracovisku skenovacieho systému rieši vedúci oddelenia, pretože problematika týkajúca sa ovládania skenovacích systémov si vyžaduje vysokú špecializáciu. Operátori skenovacieho systému sa venujú len obsluhu a vyhodnocovaniu snímok skenovacieho systému. Obsluha skenovacieho systému a vyhodnocovanie snímok je práca, ktorá si vyžaduje vyškoleného operátora a operátora, ktorý sa bude pravidelne počas pracovných zmien venovať tejto činnosti. Pri dlho dobejšej absencii operátora (cca týždeň až dva), operátor stráca zručnosti a skúsenosti získané počas práce so skenovacím systémom. Ďalším dôvodom vytvorenia samostatného útvaru bol lepší výber a kontrola operátorov skenovacieho systému kvôli zníženiu možnosti korupcie.

Požiadavky na operátora skenovacích systémov:

- minimálne 3 roky praxe vo Finančnej správe Slovenskej republiky a mal by mať absolvovaný základný colný kurz;
- skúsenosti s výkonom služby a colným dohľadom na hraničných priechodoch sú vítané, pretože takýto operátor už má skúsenosti s výkonom colnej kontroly a odhaľovaním nezákonne prevázaného tovaru. Tieto skúsenosti mu pomôžu lepšie vyhodnotiť riziko pašovania a zvýšia možnosť odhalenia nezákonnej prepravy

tovaru pri vyhodnocovaní snímok dopravných prostriedkov, ktoré vytvoril skenovací systém;

- zaškolenie novoprijatého operátora skenovacieho systému trvá dva mesiace;
- novoprijatý operátor je pred nástupom na pracovisko oboznámený s predpismi a základnými princípmi radiačnej ochrany a fungovania skenovacieho systému, pretože skenovací systém je zdrojom ionizujúceho žiarenia. Pri práci so skenovacím systémom je potrebné dodržiavať všetky bezpečnostné predpisy, aby nedošlo k ožiareniu osôb;
- operátor je zaradený do pracovnej zmeny. Nový operátor sa oboznamuje s pracovným procesom na pracovisku skenovacieho systému. V rámci tohto procesu sa zoznamuje s obsluhou a bežným odstraňovaním menších technických problémov skenovacieho systému, so spôsobom vyhodnocovania snímok dopravných prostriedkov, s komunikáciou s inými zložkami v rámci Finančnej správy SR a inými štátnymi inštitúciami;
- po dvoch mesiacoch novoprijatý operátor skladá skúšku, ktorá sa skladá z písomného testu, zameraného na radiačnú ochranu a vyhodnocovania snímok dopravných prostriedkov vytvorených skenovacím systémom. Po úspešnom zvládnutí skúšky môže operátor vyhodnocovať snímky a obsluhovať skenovací systém.

■ Vzdelávanie operátorov skenovacieho systému

Operátori skenovacieho systému jednorázovo absolvujú prvotný kurz, zameraný na používanie rôznych druhov detekčných technológií vo Finančnej správe SR. Absolvovanie kurzu je pre každého operátora skenovacieho systému povinné. Školenie trvá jeden týždeň a je ukončené testom z radiačnej ochrany a praktickou skúškou zameranou na ovládanie rôznych druhov detekčných technológií. Kurz je rozdelený na teoretickú časť, počas ktorej sú poslucháči oboznámení so všetkými druhmi detekčných technológií používaných Finančnou správou SR. Ďalšia časť kurzu je zameraná na praktické ukážky detekčnej techniky a vyhodnocovania snímok rôznych druhov skenovacích systémov (na kontrolu batožiny, cestných a železničných dopravných prostriedkov). Účelom tohto kurzu je oboznámenie colníkov s rôznymi druhmi detekčných zariadení a ich praktickým využívaním počas výkonu služby pri vykonávaní colných kontrol.

Druhotný kurz, ktorý trvá tri dni a je určený na obnovu skúseností, ktoré nadobudli poslucháči počas prvého kurzu. Absolvovanie kurzu je pre každého operátora skenovacieho systému povinné. Tohto kurzu sa operátori skenovacieho systému zúčastňujú rok po absolvovaní prvotného kurzu.

Následné každoročné vzdelávanie operátorov skenovacieho systému prebieha elektronickou formou „e-learningu“ a je ukončené testom. Operátor skenovacieho systému je povinný absolvovať takýto druh školenia raz ročne.

Pri obstarávaní nového skenovacieho systému bol v rámci objednávky bolo obstaraných aj niekoľko licencií vyhodnocovacieho softvéru uvedeného skenovacieho systému, ktorý sa môže používať v systéme „offline“. Vyhodnocovací softvér bol inštalovaný do počítačov Finančnej správy SR a slúži na vzdelávanie operátorov skenovacieho systému.

■ Záver

Potreba zabezpečiť efektívnu colnú kontrolu širokého spektra tovaru si vyžaduje vývoj a aplikáciu špeciálnych metód a technologických schém technických prostriedkov colnej kontroly, ktoré musia zohľadňovať osobitosti rôznych druhov vozidiel (ktoré môžu konštrukčne obsahovať značný počet úkrytov, ktoré môžu byť použité na pašovanie) a tomu je potrebné prispôbiť metódy colnej kontroly.

Práve technické prostriedky colnej kontroly sú schopné zabezpečiť efektívnu colnú kontrolu, rýchlu identifikáciu predmetov a predchádzanie pašovaniu tovaru pri prekračovaní štátnej hranice. Znalosť princípov činnosti, technických prostriedkov colnej kontroly a ich výkonnostných charakteristík, moderných spôsobov ich používania je predpokladom vysokej odbornej prípravy špecialistov, ktorých činnosť súvisí s pohybom osôb, vozidiel a tovaru cez colnú hranicu. Ukrajiny.